

FITXA 52- LA PERSISTÈNCIA DE LA MEMÒRIA

1. Catalogació

Títol: La persistència de la memòria

Autor: Salvador Dalí

Cronologia: 1931

Localització: Museu Art Modern NY

Estil: Surrealisme

Tècnica: oli

Suport: Tela

Dimensions: 33x24 (petit)

Tema: oníric. Paisatge al vespre que inclou al centre de la composició una figura, pot ser que sigui un autoretrat de l'autor.

2. Anàlisi Formal.

Dibuix: Té importància al quadre. De línies pures, molt acadèmic. Els objectes estan representats amb exactitud i detallisme però les seves dimensions no són reals i estan deformats.

Color: És ric i variat. Predominen els tons freds (blau ultramar, grisos, blancs), que contrasten amb els càlids (ocres, marrons i grocs). El color contribueix a marcar els efectes dinàmics de la composició, ja que els tons càlids ens apropen les formes, mentre els freds les allunyen.

Llum: La llum juga un gran paper en el quadre. És una llum nítida i brillant que projecta ombres allargades i configura un ambient crepuscular. El quadre està dividit en dues parts no simètriques: una tenebrista, en primer terme, amb un focus de llum a la dreta que il·lumina suaument els objectes que projecten les seves ombres i es retallen a l'espai; i l'altra, molt il·luminada al fons, amb una llum molt blanca, irreal

Composició: oberta, profunda, centrípeta i asimètrica. Presenta una composició en diagonal ascendent d'esquerra a dreta del quadre. Hi ha un equilibri perfecte entre la zona dels rellotges tous, a l'esquerra, i la zona de les roques al fons a la dreta, reforçada per la llum daurada que les il·lumina. Tota la banda de l'esquerra (rellotges, taula, olivera) queda compensada per la força de la llum de la dreta. Les línies diagonals de la perspectiva de la taula fan que la nostra mirada arribi fins el rellotge tou penjat de la branca de l'olivera, així no es perd al fons del cel i com si la branca fos un dit que assenyala, la mirada queda reconduïda cap a les roques daurades. Des de les roques la nostra mirada torna als rellotges del primer pla a través del cap adormit.

Elements plàstics: Estem davant d'un paisatge al capvespre. Trobem en primer terme i al centre de la composició una estranya figura: un cap tou amb un enorme nas del qual surt una llarga i carnososa llengua. No hi ha boca. El coll es perd a la foscor. L'ull està tancat, té unes enormes pestanyes. Tot el cap sembla que dormi sobre la sorra. Pot ser que sigui un autoretrat del pintor. A sobre reposa un rellotge de butxaca tou.

Sobre el moble rectangular situat a l'esquerra de la composició s'hi troben altres dos rellotges:

- un més petit, tancat, sobre el qual s'apilonen una gran quantitat de formigues,
- l'altra, molt més gran, tou, deformat, prenent la mateixa forma del moble, sobre el qual hi ha una mosca i que marca les 7h.

D'aquest moble surt un arbre trencat, potser una olivera amb una sola branca sense fulles de la qual penja un altre rellotge tou.

Paisatge: Al fons, intensament il·luminada podem veure una cala retallada per penya-segats rocosos. Una pedra més petita, arrodonida, projecta la seva ombra sobre la sorra de la platja que està deserta. El mar es confon amb el cel blau cobert de vaporosos núvols blancs.

Ritme: contrast entre formes blandes en moviment i un paisatge dur que no es mou.

Temps: surrealista, oníric. Els rellotges tous tenen una base sòlida. Dalí insinua la relativitat del temps. Dalí vol dir que és un concepte artificial i que al final ens crea la angoixa de controlar el temps.

Estil: Surrealisme, Moviment Avantguardista, França 1924.

- la seva temàtica és el món dels somnis
- inventa el mètode paranoicocrític.
- creu en interpretar els somnis i els transforma en imatges
- afecta a totes les arts i acaba essent una actitud vital

L'autor: Salvador Dalí neix i es forma a Figueres fins que als 16 anys es desplaça a Madrid per assistir a la Real Acadèmia de Bellas Artes de San Fernando, mentre viu a la Residencia de Estudiantes, on fa amistat amb un grup de joves que, amb el temps, es convertiran en

personalitats destacades dins el panorama intel·lectual i artístic: Luis Buñuel, Federico García Lorca i Pepín Bello, entre altres. El 1928 signa el Manifest groc que suposa un atac contundent a l'art convencional. Arran de la publicació de l'article «San Sebastián», dedicat a Lorca, l'artista inicia amb la revista avantguardista L'Amic de les Arts una col·laboració regular fins al 1929, any en el que entra en contacte amb el grup de surrealistes de París. Col·labora amb Luís Buñuel en la pel·lícula Un chien andalou i L'âge d'or viu una època de gran creativitat. André Breton l'expulsa del grup surrealista per raons ideològiques i entre els anys 1948 i 1958 viu a Nova York on intervé en cinematografia i publicitat a Hollywood i en contacte amb Walt Disney.

Models i influències: La formació de Dalí com a pintor havia estat acadèmica, en aquesta obra, de dimensions reduïdes, posa de manifest una tècnica tan depurada i minuciosa que es pot dir que hi ha una voluntat de seguir els pintors detallistes, quasi miniaturistes als que els pintors surrealistes admiren com Hieronymus Bosch, Bruegel el vell, Arcimboldo i Francisco de Goya. També rep influències en les seves primeres obres del Cubisme, del Noucentisme i de la pintura Metafísica de De Chirico.

3. Interpretació

Contingut i significat. Tema: Dalí, en aquest oli de petit format representa el paisatge que li és més proper, Portlligat. Fàcilment podem reconèixer les roques del Cap de Creus, els colors del cel i del mar. Dins d'aquest paisatge hi trobem tres rellotges tous i un de rígid. Un dels rellotges tous penja de la branca d'una olivera; un altre, també deformat, reposa sobre la figura amorfa que hi ha al centre de l'obra. L'últim rellotge tou es repenja en el moble situat a l'angle esquerre. El quart rellotge, rígid, cobert de formigues i situat cap per avall contrasta amb els tous. Tots els rellotges marquen una hora diferent, i l'únic que manté la seva rigidesa està pintat cap per avall i infestat de formigues.

Significat: Dalí insinua la relativitat del concepte de temps i una de les preocupacions més artificials i abstractes inventades per l'home: l'angoixa de controlar el temps. El pintor contraposa, l'escena infinita del paisatge amb objectes que ens recorden a cada moment la fugacitat dels instants i de les coses: tot és efímer i fugisser. Una altra preocupació recurrent i obsessiva en Dalí és la immortalitat, aconseguir la permanència i conquerir l'eternitat sense el control ni la presència del temps. El paisatge integra els elements "durs" de l'obra, els que persisteixen en el temps i perviuen en la memòria: el mar, les roques del cap de Creus, la pedreta blanca, la branca de l'olivera o el moble. Aquest paisatge és el marc de "la imatge sorprenent" que cercava i que va aconseguir pintant els rellotges tous. Aquesta és la contraposició dels elements "durs" que persisteixen i els "tous" que es desfan i ens donen la sensació de relativitat del temps.

Els tres rellotges tous marquen una hora diferent, indicant que el temps és un concepte relatiu. En contrast amb els rellotges tous hi ha un quart rellotge dur, cobert de formigues i col·locat capgirat. En aquest es fa palesa la inutilitat del temps en el moment que el símbol queda destruït. El paisatge de Portlligat persisteix en la memòria, va més enllà, és immortal, en canvi el temps o el cap de l'home amb els ulls tancats és efímer, mortal, caduc.

Iconografia: Podem veure elements iconogràfics que no són nous:

- La forma adormida del centre de l'obra podria ser l'autoretrat de Dalí. Té una gran semblança amb altres rostres d'aquesta època com el que apareix a "El gran masturbador" (1929) en el que Dalí s'autoretrata identificant les seves faccions en unes roques del cap de Creus.

Barbara Serrano

- El paisatge del cap de Creus, de Portlligat també apareix en obres com Les ombres de la nit que cau (1931) o A la vora del mar (1931).
- La mosca sobre el vidre del rellotge i les formigues sobre el rellotge dur són símbols de putrefacció, quan volia representar l'art decadent pintava ases i ocells podrits coberts de mosques i formigues, a més d'aquesta manera dona sortida a un dels traumes de la seva infantesa, la por als insectes. Com a elements iconogràfics nous trobem els rellotges amb la seva significació de pas del temps.

Encàrrec i Recepció: Dalí va pintar aquesta obra una tarda després de dinar, amb mal de cap, quan Gala havia marxat al cinema amb uns amics. Es va inspirar en un formatge brie. Es va esposar per primera vegada a París, després a NY, i a partir d'aquí passa al MoMA.

Funcions:

Decorativa: per envellir l'espai.

Il·lustrativa: per la forma de pintar del Dalí.

Expressiva: del món individual de l'artista.

Explicacions: La vida i obra de Dalí en aquesta època es poden contextualitzar a l'època del final de la Dictadura de Primo de Rivera, instaurada el 1923 i el inici de la II República a Espanya. Durant aquesta nova etapa republicana (1931-1936), artísticament el podem definir com un període de grans inquietuds i il·lusions, però va ser un període massa breu perquè les seves iniciatives en marxa donessin fruit i es portessin a terme projectes nous.

Política: Alfons XII, sistema de RESTAURACIÓ. Les eleccions són municipals al carrer es converteixen en un referèndum sobre la figura del Rei i tota l'oposició va signar el pacte de San Sebastian amb la idea de fer fora al Rei, que va haver de marxar al Exili. Entrem a la II República (1931-1936) triomf de les esquerres, Bienni reformista.

Societat: dividida església/exèrcit en conservadors i progressistes i d'altra banda els treballadors: proletaris a les fabriques i jornalers al camp.

Economia: canvi de signe econòmic: el crack de la Borsa a NY, la República canvia en crisi: depressió.

Cultura: lligada amb tot.

4. Conclusió

1-surrealisme.

2- tema oníric.

3- portlligat.

4- tres rellotges tous i un dur.

5- pas del temps.

Barbara Serrano

6- mètode paranoicocrític.

7- contrast tou-dur.

8- automatisme psíquic.

9- roques de cap de Creus.

10- formigues.